

Posudek diplomové práce Michaely Matějkové Didaktické problémy ve výuce českého jazyka na 2. stupni ZŠ

Autorka si je vědoma, že volba zvoleného tématu vyžaduje nejen dostatečnou odbornou erudici, dobrou orientaci v jazykovém didaktickém systému, nýbrž i blízký vztah k učivu, procesu učení i žákům. Je patrné, že jsou u ní uvedené podmínky splněny, navíc podpořeny vlastní učitelskou praxí. Autorka si je rovněž vědoma, že jazykových jevů aplikovaných jako učební látka hodných zvláštní metodické pozornosti je nepochybně dlouhá řada; učivo vycházející v podstatě z kterékoli jazykové roviny a odpovídající kterémukoli ročníku může přinášet jistá didaktická úskalí. Přes tuto skutečnost nebylo možné z důvodu limitovaného rozsahu práce a v důsledku velmi důkladného analytického autorčina přístupu k výzkumnému šetření provést rozsáhlejší výběr a zkoumání takových jevů.

Autorka se soustředila na čtyři okruhy problémů: 1. Životnost podstatných jmen rodu mužského, 2. Deverbativní adjektiva – rozdíl v kvantitě vokálu v kmenotvorné příponě u adjektiv dějových a účelových, 3. Rozlišování přívlastku neshodného od příslovecného určení a předmětu, 4. Rozlišování příslovecného určení místa od příslovecného určení účelu. Příklady dalších didakticky složitějších jevů jsou uvedeny v samostatné kapitole v závěru práce (3.6).

Cílem diplomové práce je zjistit, jak tato témata pojímají vybrané řady učebnic českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ a rovněž posoudit a porovnat výkladové pasáže i prezentovaná cvičení napříč těmito řadami učebnic.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části autorka formuluje cíl práce a zvolené hypotézy a představuje metody výzkumu. V zájmu zpětné vazby bylo významné v procesu šetření použít metodu pretestu, zadaného žákům 6. - 9. ročníku ZŠ, a metodu rozhovoru s nimi. Dodejme, že výběr sledovaných čtyř okruhů učiva byl podpořen právě výsledky pretestu (a nepochybně ovlivněn i autorčinými zkušenostmi z její učitelské praxe). Ke čtyřem pracovním hypotézám, jež nastiňují směr takového šetření, se diplomantka vrací v kapitole 4.1 (Srovnání výsledků bádání s vytyčenými hypotézami) a důsledně shody, resp. disproporce mezi předpoklady a zjištěným reálným stavem komentuje.

Do rámce jednotlivých oddílů zkoumaných jevů autorka vždy správně zařazuje kapitolu Doporučení pro vyučující – zde mohl být inventář možností (cvičení a aktivit, např. i s prvky hravosti a soutěživosti) bohatší, ovšem ani tak se nijak nesnižuje efekt těchto doporučení. Autorka totiž obecně ve svých výkladech jednoznačně preferuje kvalitu a detail – to dokumentuje např. zevrubně propracovaný algoritmus určování větných členů ve větě „Moje maminka mi koupila krásné červené boty na podpatku.“, zaujímavý šest stran výkladu a grafů (s. 116-121) - mj. i vlivem této důkladnosti byl výrazně umocněn rozsah práce.

Domnívám se, že při vyhodnocování výsledků šetření mohla autorka více přihlédnout k okolnosti, že některé sledované jevy (např. problematika životnosti) mají své místo již v didaktickém systému na 1. stupni ZŠ. Dále některé autorčiny dedukce by nemusely být tak příkré – „procvičení i vymezení je zcela nedostatečné“ (s. 134), či vyjádření „chaotické cvičení“ apod.

Připomínku lze mít k některým formulačním a terminologickým nepřesnostem, vedoucím někdy až k nesrozumitelnosti, např. „... (podstatná jména) jsou živá ... či naopak nežijí...“; „... životné a neživotné výrazy, které jsou si jazykově blízké ...“ (s. 30); podobně „... tvary příbuzných výrazů lišících se životností ...“ (s. 61); nelze přijmout vyjádření „životnost rodu mužského a ženského“ (s.30). Z hlediska gramatického a pravopisného je práce téměř bezchybná.

Na závěr je nutno ocenit nejen diplomantčinu preciznost při analýze učebnic (u výkladových i procvičovacích pasáží), ale i její zaujetí pro metodiku oboru. S tím koresponduje bezvadná orientace v učebnicích i v soustavě didaktických zásad a vyučovacích metod.

Diplomovou práci Michaely Matějkové doporučuji k obhajobě a navrhuji ohodnotit ji klasifikačním stupněm **velmi dobře**.

Rokycany 4. 6. 2021

Souhlasí s originálem

PhDr. Zdeněk Suda, CSc.
vedoucí diplomové práce

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
katedra českého jazyka a literatury

J. Matějková